

Marika Agu

Teater N099

Sten Saaritsa tööd on mulle alati tundunud kuidagi varaküpsed. Justkui liiga otseviitavad ja loogilised, need oleks nagu arvuti genereeritud. Seda saan ma öelda ainult kriitiku jultumusest tulenedes. Kuid tõepoolest – need on väljapeetud kontseptsiooniga ja oma vormilt täpsed.

Peamiselt kasutab Saarits oma töödes materjalina heli, mis on ise füüsilise vormita, kuid vajab kandeallikat. Biennaalile on ta esitanud teose „Rambituled”, mis seisneb ruuporkõlarite edastavatel ingliskeelsetel pöördumistel. Saaritsa lavaseades on tajutav ka teatud pinevus, mis ennustab mingisugust dramaturgilist pööret või lausa traagikat, kuigi pealtnäha püsib eksponeeritav muutumatuna. See tuleneb madalasageduslikust infrahelist, mis tekitab artikuleerimatu ebamugavustunde.

Esmamuljel võtsin seda teost huumoriga, kuna tundus, et kunstnik on personifitseerinud kujuteldavad kunstiteosed ja andnud neile inimhääle. Mu silme ette kangastus hoomamatu muuseum hiigelsuurte näitusesaalidega á la Louvre, kus tuhanded maalid võitlevad küllastaja tähelepanu pärast: „Kas sa vaataksid mind?” – „Ei, hoopis mind!!”. Küllastajat pommitatakse igast võimalikust küljest, aga ta ei kuule midagi, tal on kõrvaklapid peas ja ta võtab taskust välja hoopis telefoni, et selfit teha. Nii käitubki blaseerunud inimene, kel on informatsiooni üledoos.

Kunstiteost tervikuna käsitledes, viitabki kunstnik keskendumisvõime langusele. Seda tendentsi kirjeldas saksa sotsioloog Georg Simmel juba 20. sajandi alguses, hinnates linnastumise mõjusid inimese elukvaliteedile. Lõpmatu infovoog tingib kaastundetuse – seda mitte ainult teiste inimeste, vaid ka ümbritseva keskkonna vastu. Selle tulemusena on ainus eksisteerimise viis ükskõiksuse kultiveerimine. Hinnates informatsiooni hulka, millega iga päev oleme sunnitud ümber käima, võib inimest pidada justkui kõigusoojaseks konnaks, kes hoolimata tulitavast temperatuurist ikka veel veest välja ei hüppa.

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Vibratsioon

See, kui kogu aeg on tunne, et telefon heliseb. Kodus, tänaval, poes – iga helikatke raadiost kõlavatest lauludest, trammikääks käänakul või kaaskodaniku taskust kostev telefonihelin tundub olevat suunatud just mulle. Millisekundi jooksul koonduvad mõtted ametlikuks ja peast käivad läbi erinevad stsenaariumid, milleks peab telefonile vastates valmis olema. Siis aga saan aru, et see märguanne oli ettekujutuse vili, suunatud kellelegi teisele või hoopis – absoluutselt mitte kellelegi. Ühest küljest kergendus, aga teisalt ootuste-lootuste luhtumine.

Saaritsa eesmärk on pea sama. Eri saalinurkadesse paigutatud ruuporkõlaritest kostuv nõudlik hääl sugereerib vajadust pidevaks valmisolekuks. Need haaravad ja kaotavad näituseküllastajate tähelepanu peaaegu ühel ajal, korrates seda petuvõtet üha uuesti ja uuesti, kuni vaatajad segadusse, isegi ärevusse satuvad. Luvakse ooteseisund, millel puudub lõpplahendus ehk vastus esitatud küsimusele. Samas on alati võimalus, et läheb teisiti ja vaatajad harjuvad, et neid pidevalt petetakse, juba esimestel minutitel ja muutuvad ebamugavustunde tekkimise vastu immuunseks.

Kunstnikul on aga selle vastu olemas plaan B. Nimelt ei lase leevendusel saabuda madalsageduskõlaritest tulevad vibratsioonid, mis saalisviibijatesse tasapisi süvenevat hirmutunnet süstivad. See on oht, miski, millele on võimatu osutada või seda adekvaatselt kirjeldada, ja nagu me teame, kardame enim asju, mida ei tunne. See on nähtamatu ja kuuldamatu ohustaja, mis nagu bakter üha sügavamale vereringesse pressib, ilma et me teadvustaks seda enne, kui on juba liiga hilja.

Sestap – olgem valvel.

Sten Saarits

RAMBITULED

*Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar*

Eero Epner

Teater N099

Ma ei ole kunagi olnud eriti osav arvamaks ära, mis on ühe või teise kunstiteose *põhjused*. Mis on ajend. Miks on hakatud nii tegema. Kunstnikelt küsitakse seda vist sageli, alguspunktidest rääkimine, retrospektiivne vaade asjadele, lätetele naasmine – selles kõiges on midagi ajaloolist ja seeläbi romantilist. Aga ma tõesti ei tea, miks Sten Saarits säärase kunstiteose lõi. Ma ei tea täpselt ka seda, miks helikunst on viimastel aastatel murdnud end jõuliselt kunstimaailma keskmesse. Sama vähe on mul aimu põhjustest, miks fragmen- taarsus ja efemeersus on üha levinumad maailma kirjeldamise viisid ka kunstis.

Jalutades väikeses ruudus, kuhu kostsid ruuporitest üksikud ingliskeelsed lause- katked, tekkis mul stalkerlik tunne. Ma sain aru, et maailma vahendatakse mulle ainult osaliselt, üksikute pealtnäha juhuslike lausete kaudu, umbes nagu näeks silmanurgast midagi vilksatamas, ja siis vilksatamas veel midagi, kuid suutmata nende vahele loogilist silda luua. Mulle meenus Tim Etchells, legendaarse Briti teatritrupi Forced Entertainment kunstiline juht, kes ühes oma lavastuses võtab kulunud teksade tagataskust välja väikese pataka paberilehekesi, kuhu ta on ümber kirjutanud aastate jooksul pealtkuuldud lauseid, fraase või väljendeid. Ta esitab nüüd neid fraase ja lauseid nagu mõnest keelekataloogist: suvalises järjekorras väljendeid, mis pealtnäha moodustavad kokku seosetu blablabla. Kuid siis sa hakkad teda kuulama. Ja sul tekivad seosed. Sa lood neid ise, kuid need sidemed ei ole enam narratiivsed, vaid palju abstraktsemad. Sa ei hakka fragmentidest moodustama ühte terviklikku lugu, vaid jälgid imestusega, kuidas sinu emotsioonid ja mõtted iga uue lausega ümber lülituvad.

Säärast kollaažitehnikat olen ma kohanud veel ja need kõik tulid mulle meelde Sten Saaritsa teose puhul. Ning jah, ma hakkasin mõtlema, mis on selle *põhjused*. On see umbusaldus kõikvõimalike konstrueeritud jutustuste vastu? On see soov eemalduda terviklikust narratiivist kui säärasest, sest see on kommertsialiseerunud – isegi nätsu müüakse mõne „looga“? Lõhu keel fragmentideks, lugu kildudeks ja seda on võimatu müüa. Või on see narratiivi radikaalne demokratiseerimine, loo usaldamine inimeste kätte, kes selle üksikutele vihjetele tuginedes nüüd ise oma peas kokku panevad?

Ma ei tea seda põhjust.

Aga ma tean, et selles on midagi efemeerset, mida Sten Saarits teeb. Ebamäärast, abstraktset (aga mitte vormitut). Heli on niigi abstraktseim kunstivorm, kuid Saarits abstraheerib seda veelgi. Tekitades ruumi fookused, täpsed punktid, kuhu helid jõuavad, muutub maailm ometi abstraktseks. Me ei taju ümbritsevat tervikliku, küpse ja lõpetatuna, vaid katkestatud või siis hoopis embrüonaalsena. Maailm on kas korraks peatatud või teda alles luuakse – toormaterjalist, mille Saarits eetrisse laseb.

Ma ei tea ka seda põhjust.

Kuid ma tean, et mulle tundus see korraga nii apokalüptilisena kui ka loomisloona. Ta tundus korraga maailma lõpetamisena, tema pihustamisena fragmentideks, tunnistusena selle kohta, et maailma on võimatu terviklikult tajuda ja järelikult teda polegi enam säära- sena olemas, nagu me teda oleme kultuuris aastatuhandeid tajunud. Ja teiselt poolt oli see nagu müüt, mis üksikute kildude abil hakkab ehitama üht uut maailma.

Võib-olla siis sellises maailmas me täna elamegi.

6.–15. oktoober 2016

V Artishoki Biennaal

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

Eik Hermann

Oodates sisu II

Teater N099

Rääkides Hollandi 17. sajandi maalikunstist, juhib Svetlana Alpers tähelepanu kirjade motiivile, mida siin ikka ja jälle kohtub: keegi (enamasti naine) loeb kirja, saab kirja, kirjutab kirja. Vaatajana me ei näe, millest kirjad on: sisu on varjatud. See tähendab, et maalid ei ole loolised, ei jutusta meile mõnda lugu. Kuna maalid ei ole loolised, siis ei paku nad midagi tõlgendada: sisu on puudu. Kinni on püütud lihtsalt üks hetk, kahtlemata oluline hetk tollaste hollandlaste igapäevaelust. Ainuke, mida siin teha saab, on samastumine – mitte sisuga, vaid teatava kehameelelise seisundiga, mis on omane rahulikule, eneseunustusega piirnevale süvenemisele. See tähendab: tähelepanu on suunatud ühele tegevusele, suhtlemisele kellegagi, keda pole kohal ja kellest me ei tea midagi ega saagi teadma.

Ma ei tea, kui tavaline selline süvenemine tollase hollandlase elus oli. Tõenäoliselt mitte eriti: oli sealse majanduse kõrghetk, elu oli tormiline. Nagu Alpers näitab, kasutati tollal Hollandis info kiiremaks ja tõhusamaks edastamiseks ennekõike visuaalseid vahendeid, näiteks kaarte. Siin on selged paralleelid nüüdisajaga, mil sõna peetakse tihtipeale liiga aeglaseks ja abituks sõnumiedastajaks.

Mida selle taustal arvata piltidest, mis pühitsevad (või vähemalt *näitavad*) jäägitut süvenemist ja rahu, mis sellega kaasneb? Kas siht on seda (haruldast?) rahu sisendada ka vaatajatesse või tuletada meelde selle tähtsust? See oleks kehameeleline mõjutaktika, mida võiks nimetada moraliseerivaks, aga ka ravivaks.

Info ülekülluse ajastul muutub kõige väärtuslikumaks ressursiks tähelepanu, kirjutab Michael H. Goldhaber. Mida rohkem on infotükke, seda vähem igaühele neist tähelepanu jagub ja seda tihedamaks muutub konkurents tähelepanu nimel erinevate infotükkide, aga ka inimeste vahel.

Selles kontekstis saab rääkida aina suuremast tungist tähelepanu püüda. Tähelepanujahist. Kahtlemata saab tähelepanu võita ka sisu abil – rääkida tähelepanuväärivat, mõtteainet pakkuvat juttu. Kuid on ka lühemaid, otsesemaid teid: saab kasutada pilte ja helisid, mis suhestuvad otse meie (enamasti mitteteadlike) tähelepanumehhanismidega. Meelitussignaalid, mis täidavad füüsilist ja virtuaalset avalikku ruumi, tõmbavad meid aina rohkematesse suundadesse korruga. Kui me meelitustele järele anname, on tulemuseks hektilisus, mis ei luba põhjalikul kogemusel korralikult tekkida. Hirmuatmosfäär, mille tekkimist eri vahenditega julgustatakse, ei tee asjade seisu just paremaks ning võimendab veelgi erutuse ja ärevuse segu, mida meelitussignaalidki juba esile kutsuvad.

Sten Saaritsa heliinstallatsioon koosneb kahest komponendist. Esiteks tähelepanu püüdvad väljendid, mis ometi ei ütle midagi – on küll pakend, aga sisu on puudu. Teiseks madalsageduslikud, inimkõrvale tajumatud helid, mis tekitavad pahaendelise tajumeeleolu. Kokku kutsub see saalisviibija kehameeles esile samasugust ärevusolukorda, nagu seda teeb nüüdisaja ühiskondlik ümbrus. Saarits kasutab kehameelelist mõjutaktikat, mida võiks nimetada performatiivseks, aga ka provokatiivseks.

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

V Artishoki Biennaal

Liisa Kaljula

Teater N099

Kes t
eie isikl
ikule tel
efonile v
iimati he
listas? E
ma? Klassive
nd? Tele2? Kel lega te viimati p
ikalt juttu rääkisite, kui Ameerika saat
konda helistasite? Saatkonna ametnikuga?
Automaatvastajaga? Pidev kontaktisolek tehn
oloogiaga, puhkuse ja privaatsuse kadumine
, ärevus ja kurnatus, ülestimulatsioon ja a
paatus. Need on digikapitalismi süm
ptomid ja digikapitalismist võib vab
alt saada kapitalism 2.0. Tähelepa
nu! See siin on sotsiaafreklaam. Kas
utage internetti teadlikult, informeer
ige end infoühiskonna võimalustest
ja ohtude st ning kaitske end digikapi
talismi ja jälgimisühiskonna eest.

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

V Artishoki Biennaal

Jan Kaus

Teater N099

Jah?

Jah, ma kuulen!

Kuhu ma peaksin vaatama? Siin on hämaravõitu ...

Jah, ma olen teie käsutuses! Kuidas on teiega?

Jaa, ma olen siin. Uhuu! Kas te ei näe mind? Mina igatahes teid ei näe. Vabandage, ma pole harjunud häälega, millel pole keha. Puhas hääl küll, aga ... Bussides öeldakse ka peatuse nimesid sellise tooniga, nagu sooviks keegi isiklikult õnne. Kuigi ütleva pole näinud suuremat osa neist, kellele ta ütleb.

Ma vaatan, ma vaatan! Ma jõllitan, ma põrnitsen! Kuhu ma peaksin täpselt vaatama?

Ja üldse, olete te kindel, et te tahate ikkagi rääkida minuga? Konkreetselt minuga?

Ja üldse, kas ma räägin ühe või mitme inimesega? Palun vabandust, aga kas te teietate või sinatate?

Kuulge, ma kuulen teie häält küll, aga ma ei tunne nagu, et siin oleks keegi peale minu ja teie – või teie hääle. Kas see tähendab siis, et teie hääl peaks kuidagi tekitama kujutluse ... tühjusest? Umbes nagu tühi anum tekitab kujutluse vedelikust? Mis te arvate: hääl on eraldatud kehast, kas siis kõne on eraldatud kõlast – nii et polegi õieti vahet, mida te mulle hüüate?

Ma ootan teie teadet, teie sissejuhatust. Juba mõnda aega ootan. Sissejuhatus ilma järjeta on nagu tänavavalgusti ilma elektrita. Ma olen täiesti tähelepanelik, ma olen kehastunud tähelepanu! Keda ma peaksin nüüd ootama? Kas pimedusest imbub keegi välja? Kas kõik lööb korraga valgeks? Kõik võib-olla, igasuguseid asju võib juhtuda, eksju? Võimalik et teiegi varsti vaikite. Vaikite päriselt.

Mis? Rääkisin liiga kõvasti jah? Palun vabandust! Ma püüan teiega dialoogis olla. Teate, on väga tähtis olla dialoogis. Ilma dialoogita pole ju kõneakti õieti mõtet, või kuidas? Kuigi – kui ma oleksin üksi maailmas, siis võib-olla hakkaksin iseendaga rääkima. Või kardaksin oma häält? Oleksin teie vastand: keha ilma hääleta?

Vastake, palun! Reaktsiooniaeg on ka ikkagi oluline!

Mõnikord on tunne, et kuuled küll teist ja tema peaks sindki kuulma, aga räägid ikka nagu seinaga ...

Kas te teate, et maakera hingab? Ah, teate või? Aga kuulaks korra, lakkaks ise maailma täitmast? Ah? Korra? Ah?

6.–15. oktoober 2016

V Artishoki Biennaal

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

Kaarin Kivirähk

Teater N099

/Delfi. Fotod sündmuskohalt. Odavad prilliklaasid! Tapeti allmaailma liider. Mis juhtus Aarne Rannamäega? Hoia kokku aega ja raha! Unistuste kodu! Õnetu naine: minust sai ämmavihkaja. Armukese pihtimus. Millises toidupoes on kõige pikemad järjekorrad? USA luureagentuurid püüavad taas Venemaale keskenduda. Lükkan hiirt väsinult edasi. Infol ei paista olevat lõppu./

PSST! VAATA! Kunstnik kutsub Teater N099s vaimu välja! Lisatud video!

Kunstnik Sten Saarits lõi Teater N099 proovisaali helivaatemängu, kus inimene leiab end tühjalt lavalt „rambikõlarite“ alt. „Soovisin kopeerida rambivalgust, leida neile vastand helisid,“ kommenteerib Saarits. „Ruuporid kuulutavad välja näitleja või sündmuse teket, hüüavad „Psst, vaata siia!“, aga midagi vaadata tegelikult pole. Kogu aeg on justkui pinges õhus, et kohe juhtub midagi.“

Lisaks on laval bassikõlar, mis mängib 17 Hz juures infraheli, mis on piiripealne heli inimese kuuldeulatuses. Manchesteri teadlased katsetasid hiljuti 700 inimesele peal helisid, mille sees olid kohati sagedused 17 Hz juures. 22% inimestest ütlesid, et sellest tekkis hästi ebameeldiv, ärev tunne. On leitud ka, et sellel võib olla mingi seos selliste kohtadega, kus kummitab või toimuvad muud ebamaised asjad. Nendes kohtades on tuvastatud taolisi madalaid sagedusi. Kunstnik Sten Saarits proovib sama võtet ka Teater N099 saalis.

Vaata ka videot heliinstallatsioonist. Kas märkad üleloomulikke jõudusid? Anna teada!

Kommentaariid (3)

Registreeritud kommentaarid puuduvad.

Anonüümsed (3)

Anonüümne kirjutas:

Kes kurjavaimu kutsub, seda ta käpistab

Kunstnik kirjutas:

Kunst on alasti inimesele taskusse sittuda

Vanamees kirjutas:

Kunst on naine noorik hoida

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

V Artishoki Biennaal

Eha Komissarov

Teater N099

Teema, millega peaksime heli sel õhtul seostama, leiab ilmselt pealkirjast, mis on teatri-sõbralik ja täiesti ebaisikuline. Helikunstnikust kirjutajatele meeldib peatuda tehnilistel üksikasjadel ja alati omistatakse suurt tähtsust paigale, kuhu heli on installitud. Olen aru saanud, et sisehoovid, tunnelid ja kaevud, kuhu on mõnus oma müraressurssi utiliseerida, on helikunstnike lemmikud. Helikunst teatris, mille katuse all tegutsevad intiimsed, loomingulised jazz-bändid, on kellegi jaoks piiriületaja. Teater tarbib ise sedavõrd erineva päritoluga helisid ja mürasid, et kõigesööjana ta ilmselt isegi ei reageeri.

Helikunst töötab materjalidega, mida pole esteetilise puudutusega õnnistatud. Ajakirjas Cultural Studies ilmus põhjalik ülevaade mürast, mis vaatles müra hea ja halva skaalal ning seal tsiteeriti filosoofe¹. Müra ülendumist heliks ja helikunstiks tutvustati alles teksti lõpuosas, siis, kui lõpuniminevalt oli kirjeldatud müra kui häirijat, katkestuse loojat, ebainimliku linnaelu produkti, mille vastandiks on maa ja romantiline vaikus.

Olen Saaritsa tööviisi ja helikeelega terve suve kokku puutunud Kumu aatriumis, tõenäoliselt heli levikut kõige võimsamalt toetavas keskkonnas. Teda näis koht inspireerivat, tema helivood olid täpsed ja agressiivsed, nagu kivivaringutest inspireeritud heli olla saabki. Saarits on mõjutaja tüüp, kelle ülevõimendatud helid panevad proovile emotsionaalse vastuvõtuvõime. Lisaks on tal kohutavalt hea ruumitaju. Sellise omadusega on lihtne erutavaid kohtumisi helilainetega organiseerida. Teatrisaal on väike, laega piiritletud ruum ja huvitav, kuidas need helivood seal üksteisega suhtlevad – tegemist on lühikeste surtsudega või moodustavad helid hoopis laineid?

Loodan, et teatri subliimses ja dekadentlikus keskkonnas otsustab Saarits tugeva helikeele kasuks ega hakka ka varjama heli aluseks olnud mürade päritolu. Mul on Saaritsast jäänud mulje kui mateeriaga heades suhetes olevast kunstnikust, kes ennast elektroonikasse uputada ei kavatse. Ise vajan suhestumiseks helikunstiga midagi käega katsutavat. Ma ei oska kunagi öelda, millist sõnumit selline heli lähetab ja kas tal üldse ongi mingi sõnum või ta ainult kehtestab ja surub peale oma korra? Cultural Studies käsitles müra informatsiooni parasiidina. Helikunstile see muidugi ei laiene, seda käsitledes tulevad käiku sõnad nagu piiriületus, *noise music*, müra kui aktiivne ja loov protsess *noise*'is.

See erinevus toetab meid ja suunab müra märkama, mis funktsioneerib erinevates kunsti registrites. Müramuusika toetab ruumi, organiseerib kuulmisele määratud materjalide muutuseid ja modifitseerumisi. Sahinad ja mürad muutuvad nende efektide abil kuuldavaks, helikunstnik Saarits töötab helide ja müradega – kas tema toodet võime nimetada müramuusikaks? Seda, mis materjalidega helikunstnikud töötavad, tavatsevad nad hoida saladuses. Sahinad ja müra, mida nad kokku korjavad, tavaliselt paigast, kuhu teos on määratud, läbivad sedavõrd võimsa digitaalse töötuse, et me niikuinii nende komponente ära ei tunne. Saarits mõtleb ruumiliselt, helikunstnikuna eelistab ta interaktiivset suhet: sageli on heliallikad paigutataud ruumis laiali ja neist lööb vastu tugev helivoog. Abstraktsus on võrdeline intensiivsusega.

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED
Heliinstallatsioon,
6 ruuporkölarit,
1 madalsageduskölar

V Artishoki Biennaal

Alvar Loog

Teater N099

Kust tuleb jultumus juttu alustada?

Vaikuse barjäär, mida võõrad inimesed üksteise juuresolekul enamasti säilitada püüavad, on kultuurikonventsioon, millega õhtumaades paljude lõuna ja ida poolt tulnute meelest natuke liiale on mindud. Anekdoot kahest üksikul saarel elavast inglise džentelmenist, kes üksteisega ei suhtle, kuna keegi pole neid tutvustanud, osutab, et teatud inimeste jaoks on võõra inimese kõnetamine ebaviisakam kui tema kohalolu täielik ignoreerimine.

Ühes Mati Undi romaanis küsib minategelane iseendalt: „Kust tuleb üldse jultumus juttu alustada?” Tõepoolest, mis õigusega püütakse teise inimese tähelepanu, sunnitakse teda suhestuma ja artikuleeritult vastama, kistakse sotsiaalsetesse suhetesse? Oh see on päris traagiline, kuidas korraliku lastetoaga inimesed vahetavad pealesunnituid sotsiaalse suhtluse kaudu iga päev oma hindamatut aega ja jagamatut tähelepanu viisakuse peenrahaks!

Ja siis veel kõik need olukorrad, kus mingit normatiivsust püütakse su intellektile maha müüa, kasutades kõnetuse konstrueeritud objekti, millega sa kellegi lootuste kohaselt eneselegi teadvustamatult samastud. Alati, kui loen või kuulen kuskilt, kuidas peaks toimima nt „iga haritud inimene”, „iga tõeline eestlane”, „iga õige mees”, „iga hooliv isa” jne, üritan punkarlik-puberteetlikult käituda võimaluste piires täpselt vastupidi.

Aga kuidas suhtuda sellesse, kui kõnetamine toimub selja tagant, anonüümselt ja umbisikulise pöördumise korras, andes inimesele võimaluse end ühtaegu nii kõnetatuna tunda kui ka võimaluse kõnetuskatset ignoreerida?

Seda viimast olen ma nooremana perversse sotsiaalse eksperimendi korras ka ise mõnel korral praktiseerinud, hüüdes ööklubi garderoobi järjekorras üle peade justkui kellelegi konkreetsele, ent tegelikult mitte kellelegi: „Hei, sina, ilus tüdruk!”. Seejärel vaatasin alati mujale, ent püüdsin siiski silmanurgast fikseerida kuuldekauguses olnud noorte naiste reaktsioone: kes tunneb end ilusa tüdrukuna kõnetatuna ja pöörab ringi, kes mitte. See on üks võimalus heita pilk naiste minapildile, eristada veetlevaid tühkatriinusid *wannabe*-printsessidest.

Sisenedes Sten Saaritsa lavastatud ruumi, satun häälte kiirtevihku. Mind kõnetatakse. Otsekui lootuses, et keeraksin ringi ja astuksin kommunikatsiooniahelasse. Algu- ses olen tähelepanust meelitatud, kuid taipan enese kohta üllatavalt kiiresti, et selle mehaaniliselt luupiva kõnetuse taga pole subjekti. See on keel ise, mis kõneleb, tardunud keel nagu ämblik merevaigus. Täpselt nagu Lev Rubinšteini „Kartoteekides”. See on müra, mille abil võib dekonstrueerida teatud keelelisi diskursusi ja keelt ennast, kuid millega saab inimlikul tasandil suhestuda üksnes skisofreenik. Mina ei soovi midagi ega kedagi dekonstrueerida ja ma ei ole skisofreenik. Selle tõdemusega taandun tagasi teispoole vaikusebarjääri.

6.–15. oktoober 2016

V Artishoki Biennaal

Sten Saarits

RAMBITULED

Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar

Hanno Soans

Teater N099

Sissekirjutus ideoloogiasse, hüüumärgiga!

Sten Saaritsa installatsioonis „Rambituled” on kunstnik oma sõnutsi teatri põhilise lavalise tähelepanu indikaatori ehk spotvalguse asendanud kontseptuaalselt lavaruumis hajutatud ruuporkõlarite heliliste kutsungitega. Pea viieteistminutises, üha korduvas helikompositsioonis sekundeerib tähelepanu nõudva ingliskeelse naishääle pinevatele ja nõudlikele hüüatustele infraheli vaevukuuldav, ent tume ning rahutukstegev urin. „Palun tähelepanu! Vaadake siia! Lubage mulle hetkeke oma ajast! Psst! Sõbrad, roomlased, kaasmaalased, laenake mulle oma kõrvu! Kas ma võiksin teid hetkeks tülitada! Oi, oi, teie seal! Ma tahaksin midagi teatada! Vaadake mind!” – kõlab valik neist, võib olla veel täiendust saavatest hüüatustest. Vaid need pidulikud „sõbrad, roomlased” mõjuvad kui kultuurikoodiga lavakõne, kõik muu näib vaatajale olevat otse, filtrita suunatud. Me kõik tajume ennast seeläbi kohalolevana, kaasa kutsutuna. Ent millesse küll?

Pingefoon on küll ühtlaselt komponeeritud, ent ometi näikse see ajaga isegi kasvavat. Mingit kulminatsiooni, pinge ülekruvimist või lõplikku järeleandmist, pole oodata. Helikutsungid lõppevad sama järsku, kui algasid. Ja algavad järgmises tsüklis uuesti. Luupivate struktuuride tajustuuporit tekitavast rollist on videokunsti puhul küllalt kirjutatud.

Prantsuse strukturalistlikust marksistist ühiskonnateoreetik Louis Althusser on käsitlenud ideoloogiat oma alguses lihtolekus kui elementaarset tänavatasandi kutsungit. „Hei, sina seal!” hüüab kellegi autoriteetne hääl (Althusseril on sellena kujutatud politseinikku) kusagil meie selja taga. Tajudes end millegipärast kutsutuna, pöörame me ümber, reageerime. Selles elementaarses subjektivatsioonis, olukorras, kus me iseenesest ju üldises kutsungis iseend ära tunneme ja reageerime subjektina, olla Althusseri kohaselt ideoloogia põhistruktuur juba sisimas olemas. Hetkel, kui meist saab keegi, kui me tajume ennast minana, kes kutsungile vastab, oleme individuatsiooniprintsiibi järgi juba ideoloogia-väljale sisse kirjutatud. Ideoloogia kutsub meid kõiki, eranditult, korraga kollektiivselt, aga samas igapähele ühekaupa õlale koputades, nagu need „sõbrad, roomlased, kaasmaalased” näikse tegevat teatrikõnes ja elementaarne „Oi, oi, teie seal!” argikõnes. Selle kutsungi, mille igasugune kunst meile tavaliselt kavalalt ja kaudu esitab, on kunstnik siin meie ette seadnud nii otse kui võimalik, hüüumärgiga!

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED

*Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar*

V Artishoki Biennaal